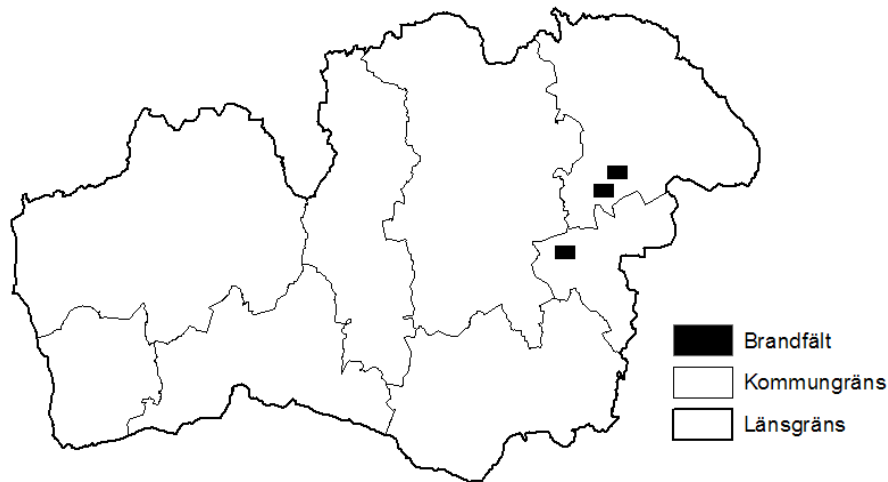

Inventering av brandnäva och svedjenäva på brandfälten vid Hammarbygöl, Hovmantorp och Vägershult under sommaren 2009.

På uppdrag av Länsstyrelsen i Kronobergs län besökte Ekologa brandfälten vid Hammarbygöl, Hovmantorp och Vägershult för att inventera brandnäva *Geranium lanuginosum* och svedjenäva *Geranium bohemicum* under juli och augusti månad 2009. Samtliga brandfält återfinns i östra delarna av Kronobergs län. Brandfältens totala areal uppskattades till omkring 125 ha varav den genomgångna ytan var åtminstone 90 ha. Bortvalda arealer var framförallt fuktigare områden, som till exempel sumpskog, kärr, myr- och sankmarker.

Figur 1. Karta över de inventerade brandfältens lokalisering i Kronobergs län. Längst norrut ligger brandområdet i Vägershult. Brandområdet i söder är Hovmantorp. Rektangeln i mitten är brandområdet vid Hammarbygöl.

Mer omsorgsfullt inventerade områden var ungefär 15 ha, vilka tidigare kan ha varit eldhärdade eller haft någon annan typ av brukarhistoria, såsom svedjebränningar eller betade utmarker. Brandnäva och svedjenäva fordrar nämligen en frisk, örtrik och solexponerad mark som eldhärdats lagom hårt, d.v.s. så hårt att fröbanken klarat elden men att fröna har fått tillräckligt mycket värme för att kunna gro. Inom adekvata miljöer finns det betydligt större möjligheter för att påträffa de eftersökta arterna. De marker som inventerats har generellt varit näringsfattiga och inte haft de förutsättningarna och historiska minnen som erfordras för brandnäva och svedjenäva skulle kunna hittas här.

Metod

Vid inventeringen genomgicks området till fots med ca 20 meters avstånd till varje transekt. Till hjälp användes en GPS, Magellan eXplorist XL, tillsammans med integrerad TopoSweden Plus+ (detaljerad topografisk digital GPS-karta) för att få en hög noggrannhet i lokaliseringen av transekterna. Funktionerna markeringar och spårloggar (se bild 1 och figur 5) användes för att ha en tydlig bild av vilka områden som berörts. Ytterligare kartunderlag utgjordes av Länsstyrelsens utskrivna terräng- och fastighetskarta samt ortofoto. Vid påträffandet av områden som uppfyllde de eftersökta arternas krav (svart kvadrat se figur 1), gjordes en markering (x-y koordinat). Därefter genomsöktes utvalda områden mer noggrant för att om möjligt hitta någon av arterna.

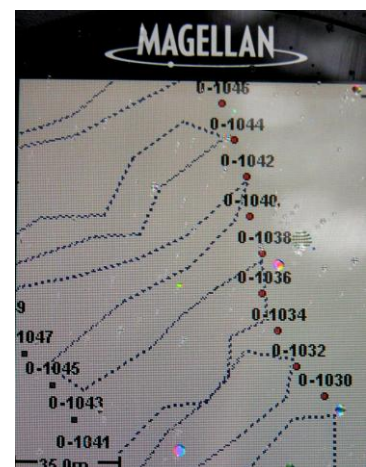

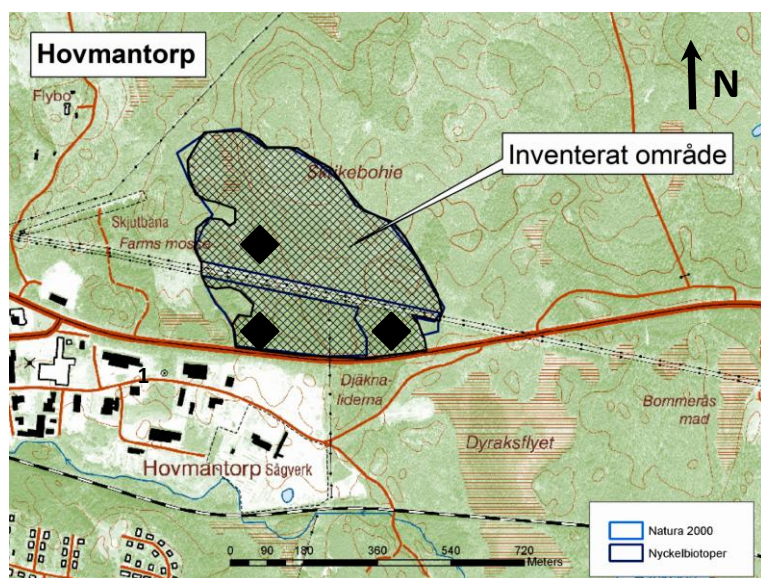
Bild 1. Exempel på spårloggar från inventeringen vid Hammarbygöl.

Vid de utvalda områdena fanns det ofta kärlväxter som har krav på näring och solexponering samt en viss förna som ej helt brunnit bort. Utvalda kärlväxterna kunde t.ex. vara gökärt, gulvial, hampdån, liten och stor blålocka, kärringtand, skogs-/rödkläver, skog-/ängsviol, skogs-/ängskovall, teveronika, vitsippa och ärenpris. Uppräknade arter har ofta en anknytning till en brukarehistorik och därmed goda indikatorer.

Inventering och resultat

Brandfältet i Hovmantorp

Ekologa besökte brandfältet vid Hovmantorp, som eldhärjades den 7 juni 2008, för att inventera brandnäva och svedjenäva den 16, 17 och 20 juli 2009. Brandfältets totala areal beräknas vara ungefär 20 ha varav det inventerade område uppgick till ca 17 ha. Blöta/fuktiga områden som valdes bort var således 3 ha. Vid inventeringen av brandnäva och svedjenäva vid brandfältet i Hovmantorp hittades ingen av arterna.

Figur 2. Streckat område, inventeringsområde. Svarta kvadrater, område som påträffades och prioriterades samt inventerades noggrant.

De markkemiska förhållandena vid brandområdet i Hovmantorp bedömdes som sura (lågt pH) och näringsfattiga. Ingen eller mycket små ytor av tidigare brukade eller på annat sätt kulturpåverkade marker hittades vid inventeringen. Däremot påträffades områden, framförallt i den norra delen som var mycket stenrika. Endast mindre ytor av brandfältet var upparbetade.

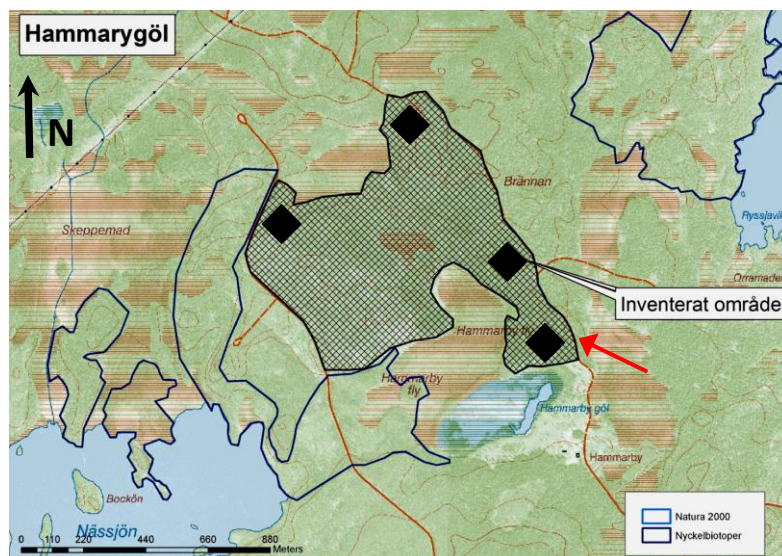
Bild 2. Exempel på stenrikt område vid kraftledningsgatan vid brandområdet i Hovmantorp.

Bild 3. Stenrikt område från norröstra delen av brandområdet i Hovmantorp. Bilden visar en tidigare tallplantering.

Brandfältet vid Hammarbygöl

Ekologa besökte brandfältet vid Hammarbygöl för att inventera svedjenäva den 5, 6, 14, 15 och 16 juli 2009. Området naturvårdsbrändes av Sveaskog sommaren 2007. Brandfältets areal vid Hammarbygöl beräknas vara ungefär 60 ha varav inventeringsområde var ca 45 ha. Några större fuktigare partier valdes bort i områdets centrala delar. Vid inventeringen av svedjenäva hittades ingen på brandfältet i Hammarbygöl.

Figur 3. Streckat område, brandfält. Svarta kvadrater, område som påträffades och prioriterades samt inventerades noggrant. Röd pil visar fynd av sannolik utsädd av "svedjeråg".

Bild 4. Sannolik utsädd "svedjeråg" norr om torpet Hammarby i brandområdets södra del.

De markkemiska förhållandena vid brandområdet vid Hammarbygöl bedömdes som generellt sura (lågt pH) och näringsfattiga. Dock påträffades några mindre områden som tidigare kan ha varit brukade eller på annat sätt kulturpåverkade. I dessa områden påträffades t.ex. gökärt, kärringtand, teveronika och vitklöver samt en stor omkullblåst lönn vid brandområdets nordligaste del. De mer näringsrika marker ligger strax norr om torpet Hammarby i brandområdets södra del samt vid brandområdets norra del. Ett anmärkningsvärt fynd var vid brandområdets södra del, där några hundra plantor med "svedjeråg" (se bild 4) påträffades. "Svedjerågen" var upp till 1,5 meter hög och hade ett tuvlikt växtsätt. Vid samtal med lokalbefolkning har det framkommit att det är sannolikt en utsädd med bl.a. "svedjeråg" som skett i brandområdet 2008. Thomas Karlsson vid Nordiska riksmuseet har också bekräftat att det kan vara "svedjeråg". Nedan (bild 6) fotograferades en tallbock *Monochamus sutor* vid väggkorsningen i brandområdets västra del. Tallbocken anses mindre allmän i södra Sverige och dess larver lever speciellt på brända barrträd.

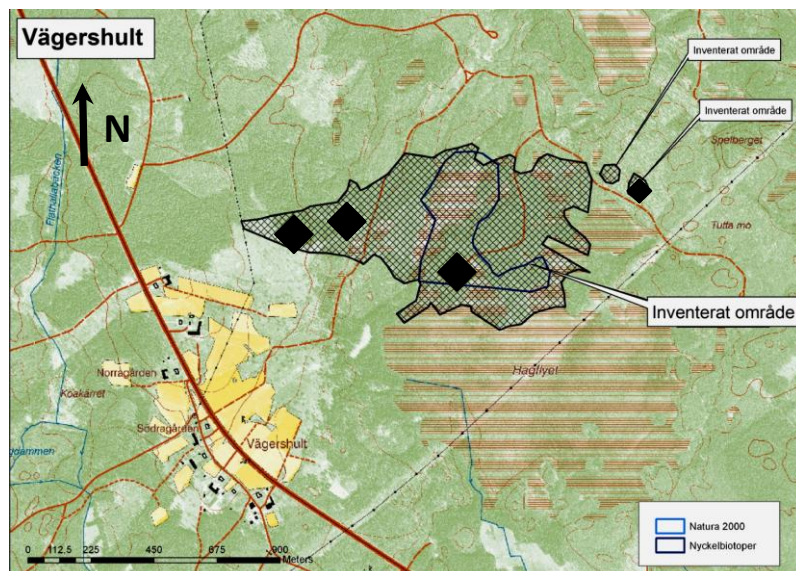
Bild 5. Gles gallrad kvarvarande skog vid östra brandområdet.

Bild 6. Tallbock fotograferad vid brandfältet den 14 juli 2009.

Brandfältet i Vägershult

Ekologa besökte brandfältet i Vägershult den 20, 22, 31 juli och 6, 15 och 17 augusti 2009. Området eldhärjades den 10 till 12 juni 2008 och antändes av att en gran föll över en ledningsgata. Brandfältets areal inklusive biotopskyddsområdet beräknas vara ungefär 45 ha varav inventeringsområdet ca 30 ha. Några större fuktigare partier valdes bort i områdets centrala och södra delar. Ingen brandnäva eller svedjenäva påträffades under inventeringen.

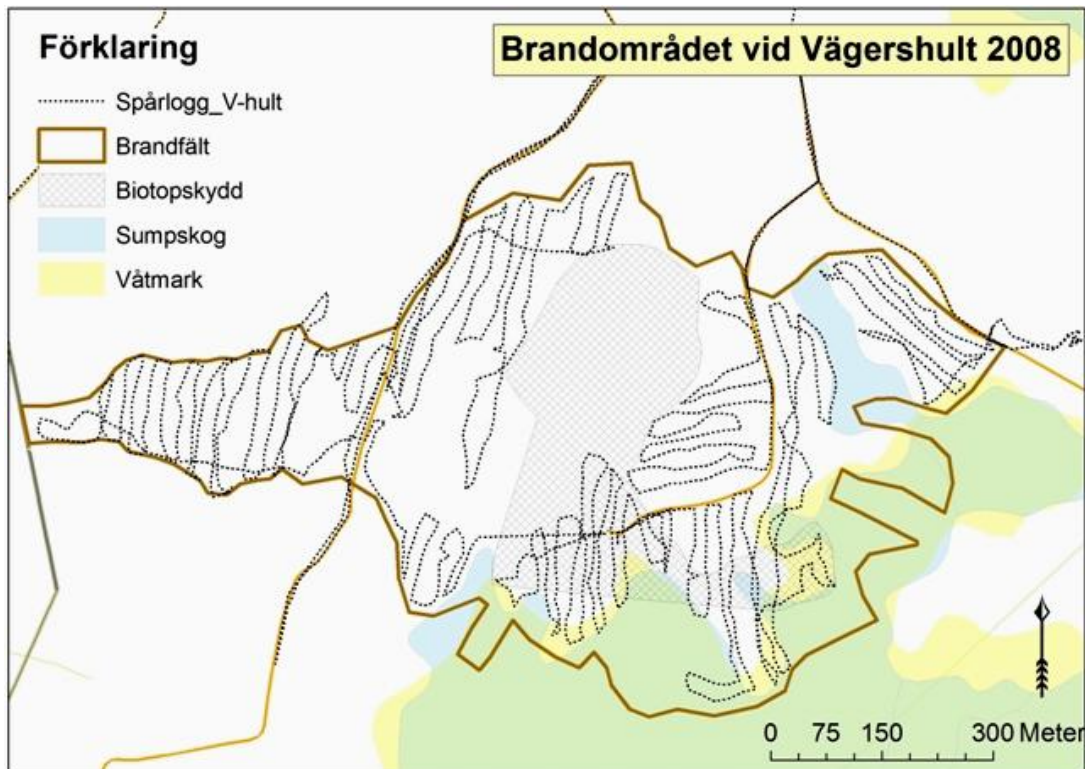

Figur 4. Streckat område, brandfält. Svarta kvadrater, område som påträffades och prioriterades samt inventerades noggrant.

De markkemiska förhållandena vid brandområdet i Vägershult bedömdes som sura (lågt pH) och näringsfattiga. Några mindre ytor av tidigare brukade eller på annat sätt kulturpåverkade marker påträffades vid inventeringen. På dessa ytor hittades flera kärlväxter som indikerade på att marken kan vara mer näringsrik eftersom att gökärt, kärringtand, skogs-/ängsviol, teveronika och ärenpris påträffades här. Mest tydligt näringspåverkad var området längst i väster, d.v.s. på brandområdet närmast byn Vägershult. Förmodligen ett tidigare utmarksbete. Stora delar av brandområdet vid Vägershult var vid inventeringen upparbetat så mycket ris och grenar täckte marken.

Bild 7. Ett område vid brandfältet i Vägershult som prioriterades och inventerades noggrant. Bilden är fotograferad vid kvadraten i mitten på kartan (se figur 4).

Figur 5. Schematisk karta från brandområdet vid Vägershult. Spårlogg inspelad med Magellan eXplorist XL vid inventeringen sommaren 2009. Vid samtliga tre inventeringsområden användes funktionen spårlogg som ritat en linje, vilken en av spårloggarna har använts till denna applikation. Våta områden och sumpskogar inventerades ej. Norra delen av biotopskyddsområdet var våtmark.

Slutsats

Vid inventeringen av brandnäva och svedjenäva hittades ingen av de eftersökta arterna på de tre brandfälten i östra Kronobergs län. Ett sannolikt motiv är att de inventerade områdena som eldhärdats inte har den historiska bakgrund som krävs för att arterna ska kunna uppträda. En annan orsak kan vara att stora delar av de inventerade områdena redan var upparbetade vid inventeringstillfället, vilket har medfört att marken skuggas av ris och grenar. De båda arterna fordrar en frisk, näringsrik mark och solexponerad för att ha en möjlighet att kunna existera. Samtliga brandområden har ju ändå legat inom en tidigare tänkbar brukningszon och närhet till tidigare och befintlig bebyggelse, vilket borde ha lett fram till något fynd.

Tackord

Tack till Länsstyrelsens tjänsteman, Per Ekerholm, för material och bearbetning av kartor samt för rådgivning och värdefull information.

Referenser

- Andersson, A. & Christoffersson, I. 1993. Skogsbränderna 1992–1993. Parnassia 1993:2 (årgång 6): 15–19.
 Artdatabanken, 2006: *Geranium bohemicum* – svedjenäva. Faktablad. SLU.
 Artdatabanken, 2007: *Geranium lanuginosum* – brandnäva. Faktablad. SLU.
 Artdatabanken, 1998: *Geranium lanuginosum* – brandnäva. Faktablad. SLU.
 Edqvist, M. & Karlsson T. 2007: *Smålands flora*. SBF-förlaget, Uppsala.
 Ekstam, U. & Forshed, N. 1997: *Om hävdens upphör*. Kärlväxter som indikatorarter i ängs- och hagmarker. Naturvårdsverket. Solna.
 Krok, Th. O. B. N. & Almquist, S. 2001: *Svensk flora*. 28 ed., Liber, Stockholm.
 Mossberg, B. & Stenberg, L. 2003: *Den nya nordiska floran*, Wahlström & Widstrand. Solna.
www.tyresta.se/brandnäva_och_svedjenäva,2009-07-01-2010-02-01